

Af Ester Holte Kofod, *cand.
psych og ph.d., Aalborg
Universitet*

PH.D.-STAFET

Hvad forsker danske psykologer i? Det skiftes de til at skrive om i denne ph.d.-stafet, hvor skribenten hver gang giver stafetten videre til en ny forsker på et andet universitet. Her skriver Ester Holte Kofod om sin ph.d. med titlen Parental Grief After Infant Loss: Grief as a normative practice, der blev forsvaret 19. juni på Aalborg Universitet.

Sorg er ikke kun et anliggende for den sørgende

Det er ikke blot urimeligt at anskue sorg som et ”problem”, der kan isoleres til den enkelte sørgende, men også grundlæggende fejlagtigt, for sorg forstås kun i relation til andre mennesker og til kulturelle normer, og ikke kun som noget, der eksisterer indeni den enkelte sørgende. Det må også afspejles i den måde, vi – både som professionelle og som medmennesker – forholder os til sørgende.

"Jeg bliver rigtig, rigtig ked af, at de allerede nu begynder at sige "har du det godt?", "har du fået det godt igen?" ... Det er syv uger siden, det er ikke engang syv uger siden - jeg har det *ikke* godt. ... Og begynder folk så allerede nu at se mærkeligt til mig, fordi jeg ikke er startet på arbejde. Jeg tror, det bliver svært for mig ikke at skulle tænke på, hvad folk tænker. Fordi det virker, som om folk begynder at tænke, at "nu må hun da være over det", og det kan jeg bare slet ikke... holde ud at tænke på." (Emma, mor til dødfødt søn)

Emma og hendes mand John var det første par, jeg interviewede som en del af mit ph.d.-projekt om efterladte forældres sorgerfaringer ved spædbarnsdød. Ligesom alle de fortællinger, jeg har lyttet til i løbet af dette projekt, illustrerer deres historie, hvor komplekst et fænomen sorg er. Sorg indebærer kærlighed, stolthed, længsel, menings-tab og opslidende eksistentielle spørgsmål om selvidentitet og fremtid, såvel som udfordringer med at håndtere egne og andres forventninger. Da jeg mødte Emma og John første gang, var det sidstnævnte en af Emmas største udfordringer: Som det indledende citat illustrerer, blev hun - syv uger efter sin søns død - konfronteret med spørgsmål om, hvorvidt hun "havde det godt igen". Til trods for de formodentligt velmente intentioner bag sådant et spørgsmål, hørte Emma det først og fremmest som en forventning; at hun *burde* have det bedre.

Selvom enhver historie om at miste et barn er unik, er erfaringerne med at blive mødt med bestemte opfattelser af, hvad sorg er og burde være, og hvordan tabet af et lille barn skal forstås, tilstede på forskellig vis i alle de historier, jeg har lyttet til.

I min afhandling har jeg udforsket de gensidige forbindelser mellem individuelle sorgerfaringer og sociokulturelle praksisser, normer og forståelser vedrørende forældres sorg ved tidlig spædbarnsdød. Udover at fortælle os om forældres sorgerfaringer kaster disse undersøgelser også lys på de aktuelle vilkår for at leve med sorg og lidelse i vores kultur.

I samtidens vestlige kulturer bliver sorg i tiltagende grad forstået inden for et medicinsk, psykiatrisk og diagnostisk sprog, der drager grænser mellem normal og patologisk sorg, og som anskuer sorg som en intrapsykisk og fysiologisk reaktion hos det sørgende individ (Kofod, 2017a). Til trods for en righoldig litteratur vedrørende forældres sorg efter spædbarnsdød, er der få studier, der direkte har adresseret, hvordan efterladte forældre erfarer, gør brug af og forholder sig til udbredte kulturelle forestillinger om spædbarnsdød specifikt og sorg i almindelighed. Hvor en række studier kobler tabet af et barn til negative helbredseffekter (se fx Bennett et al., 2005;

Dyregrov, Nordanger & Dyregrov, 2003; Vance et al., 2002), er der sparsomt med studier, der har udforsket, hvordan denne form for medicinsk og diagnostisk blik i sig selv indgår i efterladte forældres sorgerfaringer. Min afhandling er et bidrag til at udfylde dette tomrum.

Studiet er baseret på kvalitative interviews med 13 efterladte forældre i alderen 26-42 år (6 heteroseksuelle par og én kvinde, der deltog uden sin partner), der alle havde mistet et barn i graviditeten (3. trimester), eller i den første uge af barnets liv. Med én undtagelse (et par, der deltog i ét interview ca. to år efter, at de mistede deres barn), blev alle forældre interviewet tre gange over en periode på ca. to år efter deres tab. Alle deltagere blev rekrutteret gennem min tidligere arbejdsplads, Landsforeningen Spædbarnsdød. På baggrund af en interesse for, hvordan kulturelle forståelsesrammer informerer individuelle sorgerfaringer, har jeg også undersøgt, hvordan foreningens tilbud og aktiviteter på forskellig vis inddrages i forældrenes sorg.

Studiet viser, at forældres sorg efter spædbarnsdød i samtidens danske kultur medieres af diffuse og modsætningsfyldte, men uundgåeligt normative forståelser af spædbarnsdød og sorg (Kofod & Brinkmann, 2017). På baggrund af analyser af de kvalitative interviews argumenteres det for, at kulturelle normer og praksisser ikke blot "påvirker" forældres sorg i kausal forstand, men inddrages reflektivt såvel som prærefleksivt i forældrenes måder at forholde sig til, forstå og agere i forhold til deres tab.

Studiet kaster også lys på, hvordan Landsforeningen Spædbarnsdøds sorgstøtte tilbud indgår i de deltagende forældres måde at forholde sig til deres tab. Analyserne bekræfter tidligere fund, der antyder, at sådanne tilbud kan spille en potentielt væsentlig rolle ved at tilbyde social validering af det døde barns betydning og af forældrenes identitet (se fx Klass, 1988). Desuden illustrerer studiet, hvordan de deltagende forældre navigerer mellem de normative praksisser og sorgforståelser, der tilvejebringes gennem hhv. foreningen og deres øvrige sociokulturelle baggrund (Kofod, 2017b).

Endelig har jeg undersøgt, hvordan samtidens forståelser af sorg som en potentielt patologisk tilstand forstås og opleves af de deltagende forældre. Hvor tidligere studier har tenderet til at portrættere forældres sorgerfaringer i opposition til sygeliggørende og medikaliserede forståelser af sorg, giver det aktuelle studie et mere flertydigt billede. Selvom flere af deltagerne gav udtryk for, at en sorgdiagnose kan ses som udtryk for en (illegitim) sygeliggørelse af sorg, blev det diagnostiske perspektiv også imødekommet som en potentiel legitimering og samfundsmæssig anerkendelse af sorg. Sorgdiagnosen blev

også anskuet som en potentiel kilde til selvregulering, i den forstand at sørgende leder efter retningslinjer, der kan tydeliggøre, hvorvidt deres sorg er normal eller problematisk. Endelig fremhævede én af deltagerne, at en sorgdiagnose også kan fungere som et normativt ideal, al den tid sorg ses som udtryk for kærlighed – og dermed, at sorgens intensitet anses som udtryk for kærlighedens intensitet (Kofod, 2015).

I min afhandling argumenterer jeg for, at sorg må begribes som en relationel, situeret og normativ praksis – som noget, der ikke blot ”sker” med os som en kausal reaktion på tab, men som også ”gøres” i samspil med andre mennesker og relativt til kulturelle normer. Siden det 20. århundrede er disse normer i tiltagende grad blevet formet af vores egen profession, psykologien, samt af psykiatrien og i de seneste år især den individualdiagnostiske psykiatri. Snarere end at stå uden for det normative og kulturelle er disse discipliner selv medskabere af normative praksisser og forståelser af det menneskelige. Som en konsekvens af dette bør vi udvikle en kritisk opmærksomhed for de normative og moralske konsekvenser af disse praksisser og forståelser. Hvordan bidrager vi som disciplin til de kulturelle vilkår for at sørge i vores samfund? Hvad er konsekvenserne af den tiltagende helbredsorienterede tilgang til sorg og lidelse? Hvilken betydning får det for den sørgendes forhold til sine nærmeste, hvis sorgen forstås som en individuel, behandlingskrævende lidelse? Dette er nogle af de spørgsmål, vi som profession må forholde os til.

Fra et individualdiagnostisk perspektiv beskrives social tilbagetrækning, overdrevet optagethed af den afdøde etc. som symptomer på kompliceret eller forlænget sorg hos det sørgende individ. Det, der ikke inddrages i dette perspektiv, er de sociale sammenhænge, der gør disse symptomer forståelige og meningsfulde (fx tilbagetrækning fra akavede sociale situationer, hvor den døde ikke nævnes, optagethed af tabet som en respons på omverdenens manglende anerkendelse, etc.). Ansvar for disse situationer kan ikke placeres alene i den sørgendes omgivelser, men det er på den anden side heller ikke rimeligt at placere det udelukkende hos den sørgende. Fra et relationelt perspektiv fremstår det ikke blot urimeligt at anskue sorg som et ”problem”, der kan isoleres til den enkelte sørgende, men også grundlæggende fejlagtigt. Med andre ord kan sorg kun forstås som kompliceret eller forlænget i relation til andre mennesker og til kulturelle normer – og ikke kun som noget, der eksisterer indeni den enkelte sørgende. Det må også afspejles i den måde, vi – både som professionelle og som medmennesker – forholder os til sørgende. ●

Litteratur

- Bennett, S. M., Litz, B. T., Lee, B. S., & Maguen, S. (2005). The scope and impact of perinatal loss: Current status and future directions. *Professional Psychology: Research and Practice, 36*(2), 180.
- Dyregrov, K., Nordanger, D., & Dyregrov, A. (2003). Predictors of psychosocial distress after suicide, SIDS and accidents. *Death Studies, 27*(2), 143-165.
- Klass, D. (1988). *Parental grief: Solace and resolution*. New York, NY: Springer.
- Kofod, E. H. (2015). Grief as a border diagnosis. *Ethical Human Psychology and Psychiatry, 17*(2), 109-124.
- Kofod, E. H. (2017a). From morality to pathology: A brief historization of contemporary western grief practices and understandings. *Nordic Psychology, 69*(1), 47-60. doi:10.1080/19012276.2016.1267914.
- Kofod, E. H. (2017b). *Parental grief after infant loss: Grief as a normative practice*. Aalborg: Aalborg University Press (Forthcoming).
- Kofod, E. H., & Brinkmann, S. (2017). Grief as a normative phenomenon: The diffuse and ambivalent normativity of infant loss and parental grieving in contemporary western culture. *Culture & Psychology* (Online first, Feb. 9th, 2017) 1354067X17692294.
- Vance, J. C., Boyle, F. M., Najman, J. M., & Thearle, M. J. (2002). Couple distress after sudden infant or perinatal death: A 30 month follow up. *Journal of Paediatrics and Child Health, 38* (4), 368-372.